

Robby Vorspan: Why Work Works

Fountain House on äskettäin saanut Robert Wood Johnson Foundation -säätiöltä määrärahan, jolla katetaan osa sen suuren projektin kustannuksista, josta käytämme nimeä *National Clubhouse Expansion Program* (Yhdysvaltain klubitalotoiminnan laajentamisohjelma). (Kääntäjän huomautus: projekti toteutettiin vuosina 1988–1992. Sen tavoitteet olivat: standardien luominen, konsultointivierailukäytännön aloittaminen, siirtymätyökoulutuksen aloittaminen sekä uusien klubitalojen ja koulutuskeskusten perustaminen.) Tällä projektilla on monia tavoitteita, mutta suurimpia niistä on intensiivisten kahden ja puolen päivän konsultointivierailujen tekeminen kaikkiin halukkaisiin klubitaloihin, jotka ovat luettelossamme (*Directory of Clubhouse Programs*).

Sen jälkeen kun projekti alkoi viime vuonna, meillä on ollut hieno mahdollisuus perehtyä moniin eri puolilla Yhdysvaltoja toimiviin klubitaloihin. Ennen projektin käynnistämistä meillä oli työryhmä, joka laati laajan dokumentin, josta käytämme nimeä *The Protocol* (tässä: *raporttipohja*). Siinä on kymmeniä kysymyksiä, joiden tarkoitus on auttaa konsulttejamme esittämään järjestelmällisesti havaintonsa talosta ja kiinnittämään huomionsa kehittämistä vaativiin asioihin.

Nämä kysymykset kattavat klubitalotoiminnan kaikki osa-alueet tilajärjestelyistä henkilösuhteisiin, emmekä aluksi paljon miettineet, mitkä niistä ovat kaikkein tärkeimpiä hyvän, elinvoimaisen klubitalon kehittämisessä. Mutta kun olemme saaneet lisää kokemusta erilaisista klubitaloista ja yrittäneet ymmärtää, mitkä asiat ovat klubitalotoiminnassa kaikkein keskeisimpiä, yksi merkittävä tekijä nousee toistuvasti esiin.

Monet meistä ovat heti johonkin klubitaloon menessään aistineet sille ominaisen eloisuuden, elinvoiman, aktiivisuuden ja kehittymisen ilmapiirin. Aistimme heti siellä vallitsevan terveyden ja toivon: emme erota jäseniä työntekijöistä, kaikki hyörivät koko ajan yhdessä ja tosimelellä klubitalon toimissa. Monet meistä ovat myös olleet klubitaloissa, jotka – vaikka ne ulkonaisesti ovat täysimittaisia klubitaloja – ovat henkisesti tunkkaisia kuin sairaalan tai uneliaan päivätoimintakeskuksen oleskelutilat. Mitä enemmän saamme näitä kahdentyyppisiä kokemuksia, sitä paremmin ymmärrämme, että ratkaiseva perusero näiden toimintamallien välillä on niiden erilaisuus suhteessa aidosti työpainotteiseen päivään, joka saa mielekkyytensä, sisältönsä ja rytminsä juuri työstä.

Monille uuden klubitalon perustajille on jollain tasolla selvää, että klubitalon päivään sisältyy jotain työtä tai ammatillisuutta. Mutta useastakin syystä monille näyttää olevan kovin vaikeaa tajuta työtä klubitalotoiminnan ydinasiaksi.

Robby Vorspan: Why Work Works

Tällaisesta sitkeästä vastarinnasta kelpaan varmaan itsekkin esimerkiksi. Aloitin työni Fountain Housessa oltuani itse vuosikausia potilaana, sekä sairaalassa että avohoidossa, intensiivisessä terapiassa. Ennen Fountain Housea olin ollut työssä psykiatrisissa sairaaloissa ja perinteellisessä terapiasuuntautuneessa päiväkeskustoiminnassa. Minuun oli iskostunut käsitys, että psyykkisestä tuskasta, ahdistuksesta ja syvästä toivottomuudesta pääsi vain ongelmien kohtaamisen ja tiedostamisen, terapian ja itsetutkistelun avulla. Minulle taistelu ihmisen sairautta vastaan merkitsi jatkuvaa painimista sen kanssa. Jos terapiatunti viikossa tai kaksi tai kolme tuntia auttoi, eikö ympärivuorokautinen terapia olisi sitäkin parempi?

Kun tulin Fountain Houseen, stressaannuin, kun jouduin toimistoyksikköme vilkkaaseen kaaokseen ja työpäiväni koostuivat rahoitustilastojemme päivittämisestä ja tutkimusprojektiemme yksityiskohdista. Minusta tuntui, kuin Fountain House olisi ollut luovuttamassa, alistumassa uskomaan, etteivät ihmiset koskaan toipuisi, niin että vähin, mitä toiminnallamme voitaisiin saada aikaan, oli saada ihmiset toimintakykyisiksi, lakkaamaan olemasta ympäristölleen taakka ja maksamaan veroja. Minusta tuntui, että jäseniä huijattiin uskomaan, etteivät he voisi muuttaa elämäänsä radikaalisti, heitä vain paikkailtiin sen verran, että he palaisivat maailmaan, eikä välitetty vähääkään sen niin arvostetun toimintakyvyn alla piilevästä kuohunnasta, sekasorrosta ja ahdistuksesta.

Samaan aikaan näiden kaikkien kokemusteni kanssa olin vielä omassa elämässäni kiipeämässä ulos hyvin syvältä, synkältä ja tuskallisesta elämänvaiheesta. Joka aamu herätessäni minun teki vain mieli paeta tuskaani ja painua syvemmälle pehkuihin. Mutta muistin, että yksikön muut kaksi työntekijää olivat sinä päivänä siirtymätyöpaikoilla, kävijätilastot jo kolme päivää myöhässä ja Lucillen sosiaaliturvakirje edelleen kirjoittamatta.

Raahauduin vastahakoisesti sängystä ja menin töihin, missä ympäristön aktiivisuus ja sitoutuminen talon työhön pian tempaisi minut omaan ryhtiinsä ja järjestykseensä. Kaikki ne vaikeudet ja ristiriidat, joita käsittelin terapiassani, joutuivat tilapäisesti siivilöitymään tietoisuudestani, ja minun piti olla toimintakykyinen.

Kun joka aamu kävelin sisälle Fountain Houseen, alleni levittäytyi kokonainen hyvin todellisten henkilösuhteiden verkko, joka perustui siihen, että tarvitsimme toisiamme ja arvostimme jokaisen panosta yhteiseen työhöme. Huolimatta kaaoksesta ja sekasorrosta, joka uhkasi lamauttaa minut, pääsin sisälle johonkin suurempaan kuin oma itseni astuessani päivittäin siihen vilkkaaseen, elinvoimaiseen työpainotteiseen ympäristöön. Koska minulla oli yksikössäni työtä paljon enemmän kuin yksin pystyin

Robby Vorspan: Why Work Works

tekemään, minun oli pakko turvautua jäsenten ja muun henkilökunnan apuun. Noissa yhteiseen työhön perustuvissa henkilösuhteissa koin sellaista yhteyttä toisiin, mitä en ollut muissa ympäristöissä pystynyt kokemaan. Tuntikausiksi kerrallaan pääsin eroon yksinäisyydestäni, olin osa suurempaa elävää organismia.

Kun muistelen tuota suurin piirtein vuoden mittaista alkuaikaani Fountain Housessa, minua hämmästyttää, kuinka saatoin olla niin sokea. Vaikka itse koin vahvistuvani, tervehtyvänä ja tulevani tyytyväisemmäksi yhteisen työmme ansiosta, aina vain moitin Fountain Housea pitäen sen horjumatonta sitoutumista työpainotteiseen päivään seurauksena siitä, ettei siellä muka uskottu klubitalon jäsenten kykyihin. Olin niin vahvasti mukana siinä tilanteessa, etten tajunnut, että arvioin itseäni aivan eri mittapuun mukaan kuin jäseniä.

Kun olen miettinyt yhä enemmän, miksi klubitalo täyttää tehtävänsä niin hyvin, olen joutunut kysymään, mitä 'työ' on ja mitä se merkitsee ihmisille yleensä ja erityisesti henkilöille, joilla on mielen sairaus. Pinnalta katsoenhan työn tarkoitus on estää meitä olemasta taakkana muille ja saada meidät maksamaan veroja kunnan kansalaisten tavoin. Mutta työn merkitys ei läheskään rajoitu siihen.

Sanomme aina, ettemme anna terapiaa klubitalolla, ja ehkä alkuvastarintani tätä työskentelytapaa kohtaan johtui siitä. Olin päätellyt, että terapiasta pidättäytyessämme emme enää pyri siihen syvälliseen eheytymiseen ja kasvuun, jota tavallisesti pidämme terapian tavoitteena. Mutta nyt uskon, että kyse on aivan muusta: klubitaloyhteisön ainutlaatuisesta ympäristöstä ja yhteistyöstä tulee meille erittäin tehokas tapa päästä samantapaisiin tavoitteisiin kuin ainoastaan perinteellisessä terapiassa on ajateltu päästävän.

Jokaisen elämässä työllä on syvä merkitys. Se luo ihmiselle roolin muiden joukossa. Se auttaa häntä pääsemään kosketukseen yksilöllisten vahvuksiensa, taipumustensa ja kykyjensä kanssa. Löytäessään niitä itsestään ehkä ne jo kadotettuaankin hän vähitellen alkaa muodostaa itsestään realistisempaa kuvaa suhteessa itseensä ainutlaatuisena yksilönä ja pystyy myös samastumaan ympärillään oleviin ihmisiin. Tämä realistinen omakuva on mielestäni omanarvontunnon kehittymisen ehdoton edellytys ja välttämätöntä aitojen ihmissuhteiden solmimisessa.

Mielemme ja sisäisen maailmamme luonnollisessa kaaoksessa työ tarjoaa meille kiintopisteen. Se luo lujan perustan päivittäisen elämämme ohjaukselle ja järjestämiselle. Ilman työmme muodostamia ulkonaisia puitteita kenen tahansa meistä olisi paljon vaikeampi pysytellä ajatustensa ja tunteidensa myllerryksen yläpuolella. Työmme antaa meille myös tarttumapinnan tulevaisuuteen ja sillan nykyisyydestämme sinne, suureen

Robby Vorspan: Why Work Works

tuntemattomaan, joka mielikuvissamme on täynnä ansoja ja vaaroja. Pystymme paremmin kuvittelemaan itsemme osaksi tulevaisuutta, kun voimme kohtuullisessa määrin ennustaa, mitä työtä tulemme tekemään.

Vaikka työuramme ovat yksityiskohdissaan yksilölliset, ne saattavat kyllä meidät välittömään yhteyteen toistemme kanssa. Työskentelemmepä varsinaisesti samassa työssä tai projektissa tahi emme, niin jo se, että yleensä teemme työtä, on meitä yhdistävä tekijä. Tavallisin kysymys tuntemattomalle on, mitä hän tekee työkseen, ja vastaus siihen vie kysyjän heti toisen normaaliin elämänpäiriin.

Työ opettaa meitä ymmärtämään, että me ihmiset olemme monitasoisia. Opimme, että toimimme samanaikaisesti usealla tasolla: ihmissuhteen katkeaminen voi musertaa meidät, muutto tai muu emotionaalisesti raskas tilanne voi saada meidät pois tolaltamme, mutta silti voimme edelleen selviytyä vaikeista työtehtävistä. Opimme, ettemme olekaan niin heikkoja kuin meistä ehkä tuntuu, kun puramme ahdistuksemme ja stressimme työhön ja jotenkin vain pärjäämme.

Työ tarjoaa meille mahdollisuuden solmia henkilösuhteita, jotka tuottavat meille välitöntä tyydytystä. Kun ne syntyvät keskinäisestä kunnioituksestamme meidän kaikkien yksilöllisiä taipumuksia kohtaan, on paljon vaikeampi pilata näitä suhteita alemmuudentunteilla tai kokemalla oma panoksensa niihin merkityksettömäksi. Tiedämme todella, että joku tarvitsee meidän apuamme työssä ja suhtautuu meihin vakavasti ja kunnioittavasti.

Ihmiset, joilla on psyykkisiä sairauksia, ovat ennen kaikkea ihmisiä ja voivat hyötyä työstä kaikilla samoilla tavoin kuin kuka tahansa muu. Mutta olen huomannut matkallani klubitalokokemusten maailmassa, että työ voi olla erityisen eheyttävää ja kuntouttavaa nimenomaan sellaisille ihmisille, joiden elämää mielisairaus on järkyttänyt.

Kaikissa psyykkisissä sairauksissa ilmenee edellä mainitsemiani keskeisiä tarpeita: tarve taistella mielen luonnollista kaaosta vastaan, ulkonaisten puitteiden tarvitseminen avuksi matkallamme tuntemattomaan tulevaisuuteen ja tarve löytää yhteinen perusta ihmissuhteille keskinäisen kunnioituksen ilmapiirissä.

Pahinta ei ole itse sairaus vaan sen seuraukset: henkilö joutuu paniikkiin ajatellessaan tulevaisuuttaan, kokee kuilun itsensä ja kaikkien muiden ihmisten välillä jatkuvasti laajenevan ja pelkää hukkuvansa omiin kiihkeihin ajatuksiinsa ja kuvitelmiinsa. Traumaattisen sairauden kokeminen katkaisee välttämättä ihmisen yhteyden normaaliin arkielämään. Sosiaalinen vuorovaikutus vaikeutuu sitä mukaa kuin yhteiset arkiset asiat

Robby Vorspan: Why Work Works

luisuvat sivuun hänen elämästään. Ei voida sanoa, että ihmiset, jotka ovat sairaita, yksinkertaisesti menettäisivät sosiaaliset kykynsä, vaan he hyvin syvästi ja huolestuttavasti menettävät yhteyden kokemuksensa suhteessa muihin. Sitoutumalla yhteisön arvokkaaseen työhön pääsee heti takaisin elämän valtavirtaan ja kokee olevansa osa yhteisöä, arvostettu ja tarpeellinen. Työstä, johon on sitoutunut, tulee myös hyvin perustavaa laatua oleva keskustelunaihe sairauden aiheuttaman eristäytymisen jälkeen.

Niinpä vaatiessamme, että klubitalon päivän on perustuttava oikeaan, mielekkääseen työhön, emme unohda tunne-elämän sairauden tuskallista todellisuutta, vaan kohtaamme sen avoimesti ja pidämme työtä vahvana välineenä jäsentemme elämän perusongelmien ratkomisessa.

Oman kokemukseni mukaan olen myös oivaltanut, että aito työhömmen paneutuminen *lisää* terapiainkin onnistumisen mahdollisuuksia. Jos terapia tapahtuu tyhjiössä, ilman oikeaa työtä ja elämän kokemista, se kääntyy itseään vastaan ja vain syventää kärsimystä ja mielen sekasortoa, josta ei löydy ulospääsyä. Terapian on perustuttava päivittäiseen todellisuuteen, työhön, ihmissuhteisiin, ongelmiin ja onnistumisiin. Loputon kokopäiväinen potilaana olo voi johtaa vain potilaan roolin vahvistumiseen.

Sanoin jo aikaisemmin, että monet meistä ovat kokeneet klubitalon toimivana yhteisönä, jossa kehitytään, nauretaan, muututaan ja ollaan aktiivisia. Puhuin myös vahvasta työpainotteisesta päivästä tällaisen kulttuurin keskeisenä voimana.

Klubitalon työpäivän todellisuus ymmärretään kuitenkin hyvin usein väärin, ja siksi monissa klubitaloissa eri puolilla maatamme, vaikka niissä selvästi keskitytään työn tekemiseen, kasvun ja spontaanisuuden maaperä ei ole niin hedelmällinen kuin vahvimmissa klubitaloissa. Näyttää siltä, että nämä väärinkäsityksen vallassa olevat klubitallot eivät ole enää työpainotteisia vaan työn dominoimia. Toinen virheellinen äärimmäisyys monissa klubitaloissa ympäri maata on työn arvostuksen häviäminen, toinen ääripää on työn ja tuottavuuden näkeminen toiminnan lähtökohtina. Työstä tulee palvottava jumala eikä tarpeittemme tyydyttävä.

Yhteisiä piirteitä sellaisissa klubitaloissa, jotka ovat nostaneet työn tällaiseen jumalalliseen asemaan, ovat jäsenille asetetut osallistumis- ja tuottavuusvaatimukset, tietyn päivittäisen työtuntimäärän vaatiminen jäseniltä, vaatimus poistua talosta ellei halua jonain päivänä tehdä työtä tai pystyä siihen ja vaatimus olla yksikössä määrättyyn aikaan päivästä. Myös kiinteät tauko- ja lounasajat ovat mielestäni osoitus väärinkäsityksestä, että klubitalon on mahdollisimman pitkälle oltava kuin tavallinen työpaikka.

Robby Vorspan: Why Work Works

Klubitalo ei ole pakkotyölaitos eikä firma, vaan klubitalo. Työ perustuu yhteisön päivittäisiin tarpeisiin, siihen sitoudutaan, sitä tehdään vapaaehtoisesti ja siitä ollaan ylpeitä. Työn dominoimassa klubitalossa taas työstä katoaa ilo ja mielekkyys, jäsenten ja henkilökunnan suhteet jäykistyvät ja lopulta klubitalo menettää elinvoimansa.

Klubitalo on ennen kaikkea yhteisö. Klubitalon tarpeista syntyvä työ kokoaa jäsenet ja henkilökunnan yhteen ja muodostaa heistä elävän yhteisön. Motivaatiotekijänä työ muokkaa henkilösuhteet pidätyivistä, ammatillisista ja etäisistä spontaaneiksi, henkilökohtaisiksi ja keskinäiseen arvostukseen perustuviksi.

Elinvoimainen klubitalo tiedostaa olevansa yhteisö, jonka toiminta on työtä jäsenten tarpeiden jatkuvaksi tyydyttämiseksi. Henkilökunnalla on viime käden vastuu klubitalon toiminnasta, ja työpainotteista päivää ohjaa henkilökuntaan kohdistuva vaatimus sitouttaa jäsenet talon kaikkiin töihin. Henkilökunnan on otettava klubitalotyö tinkimättömän vakavasti, niin että jäseniä innostaa ja houkuttelee toimintaan henkilökunnan intohimoinen suhde työhönsä eikä joku abstrakti esiammatillinen kuntoutustavoite.

Klubitalotyö on paradoksaalista. Se on mielekästä ja parantavaa vain jos se on oikeaa työtä, tärkeää ja tarkoituksellista. Mutta klubitalo ei täytä tehtäväänsä, jos työn tärkeys ja tarkoitus ohittavat vielä perustavanlaatuisemman lähtökohdan: tarpeen tarjota jäsenille kasvun mahdollisuuksia ja keskinäiseen kunnioitukseen perustuvia ihmissuhteita. Klubitalossa on tarkasti tasapainotettava työn todellinen tärkeys ja jokaisen työhön osallistuvan jäsenen tarpeet ja intressit. Yhteisön ja työn palveltava eikä haitattava toisiaan.

Näin nähtynä työ on klubitalon sielu. Oikeassa klubitalossa työ ei koskaan voi olla vain toiminnan osa vaan klubitalon tarjoaman toipumisen ja kuntoutuksen käyttövoima. Jos näemme työn vain toimintamme yhtenä osatekijänä, koko kuvamme klubitalosta hämärtyy eikä toimintamme enää ole klubitalotoimintaa vaan jotain ihan muuta.

Klubitaloyhteisönä meidän on opittava ymmärtämään ja arvostamaan aikaansaannoksiamme. Työpainotteisen päivän tarkoitus ei ole pitää ihmisiä työteliäinä. Yhdessä perinteisten keskusteluterapioiden kanssa työpainotteinen päivä on oikea keino päästää esiin sellaisten ihmisten terveet piirteet, jotka ovat alkaneet upota sairauden ja potilaana olemisen pohjattomaan suohon. Työpainotteinen päivä avaa arvokkaan tien todellisuuteen ja ihmissuhteisiin; se tarjoaa tyydytystä, lisää omanarvontuntoa ja suo mahdollisuuksia kokea olevansa muidenkin arvostama. Työpainotteinen päivä on kuin

Robby Vorspan: Why Work Works

jalokivi, joka sädehtien valaisee koko klubitalon, ja meidän on pidettävä huoli, että aina arvostamme sitä ja pidämme sen johtotähtenä